

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 12^{ΗΣ} ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΚΑΡΜΠΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ.— **Ἡ Ἑλληνομάθεια καὶ Ἑλληνολατρεία τοῦ René Laënnec, ὑπὸ Σπύρου Μαρκέτου***. Ἀνεκρινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Νικ. Κ. Λούρου.

Ὁ κ. Σπύρος Μαρκέτος εἶναι ὁ νεοεκλεγείς τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀποχώρηση καὶ τὸ θάνατο τοῦ ἀείμνηστου καθηγητῆ καὶ ἀκαδημαϊκοῦ Ἀριστοτέλη Κούζη, ἡ πανεπιστημιακὴ ἔδρα του ἔμεινε κενὴ πάνω ἀπὸ 30 χρόνια, καὶ κινδύνεψε μάλιστα νὰ καταργηθεῖ, ἂν κάποιος δὲν εἶχε ἐπιμείνει νὰ ἐπωμισθεῖ τὴ ζωντανὴ διατήρηση τοῦ περιεχόμενου τῆς ἔδρας στὴν ἑλληνικὴ ἔταιρεία τῆς ἱατρικῆς, ἰδρυμένης ἀπὸ τὸν Κούζη.

Ἡ σημασία τῆς Ἐδρας ἔχει σήμερα παγκόσμια ἀναζωπυρωθεῖ ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ἐξώφθαλμο πὼς ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητη εἰσαγωγὴ τοῦ φοιτητῆ στὴ σπουδὴ τῆς ἱατρικῆς, καθὼς καὶ τὴν τελευταία συνάμα σφραγίδα τοῦ πτυχίου του. Εὐτυχῶς καὶ ἡ ἑλληνικὴ πολιτεία ἔχει ἀναγνωρίσει τὴ μεγάλη σημασία τοῦ θέματος γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ γιατροῦ, ποὺ πολιορκεῖται ἀπὸ τὴν τεχνοκρατία, τὸ συνδικαλισμὸ καὶ τὸν ἐπαγγελματισμὸ καὶ γιὰ τοῦτο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναβίωση τῆς ἔδρας στὴν Ἱατρικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ἔχουν ἰδρυθεῖ ἄλλες δύο ἔδρες στὴν Πάτρα καὶ τὰ Γιάννενα, ὅπου στὴν τελευταία ἔχει ἐκλεγεῖ τακτικὸς καθηγητὴς ὁ κ. Β. Ρόζος.

Γιὰ τοῦτο μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε ὅτι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἱπποκράτη, ποὺ παρὰ τίς προσπάθειές μου, δὲν κατορθώθηκε δυστυχῶς νὰ ἐπανεκδοθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, θὰ συναντήσουν τὴν εὐλάβεια τῶν νέων καθηγητῶν,

* SPYROS MARKETOS, **The deep influence of ancient Greek civilization in the work of René Laënnec, inventor of the stethoscope.**

πού δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ ἐπιδιώξουν νὰ τιμήσουν ἔμπρακτα τὸν Ἴπποκράτη στὴν πατρίδα του, μὲ παγκόσμια ἐπανεκδοση τῶν ἔργων του.

Ἔτσι ἔχω τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσω στὴν Ἀκαδημία τὴν ἀνακοίνωση τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπύρου Μαρκέτου μὲ τὸν τίτλο «Ἡ Ἑλληνομάθεια καὶ Ἑλληνολατρεία τοῦ «René Laënnec».

Ἡ ἀνακοίνωση αὐτὴ πού συμπίπτει χρονολογικὰ μὲ τὴ συμπλήρωση δύο αἰῶνων ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ πρωτοπόρου κλινικοῦ γιαιτροῦ René Laënnec, καταγράφει καὶ σχολιάζει ἀπὸ τὸν κ. Μαρκέτο τὴν ἑλληνομάθεια καὶ τὴν ἑλληνολατρεία του, ὅπως προκύπτουν καὶ τεκμηριώνονται ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν ἐπιστημονικῶν κειμένων του. Τὴν παρουσίαση αὐτὴ τοῦ κ. Μαρκέτου θὰ ἔπρεπε, ὅπως ἐπέμενα, νὰ τὴν ἀναθέσει στὸ δάσκαλό του τὸν συνάδελφο κ. Μερικά. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὰ χρόνια ἔχω ἀποκτήσει τὴν «ἐρασιτεχνικὴ εἰδικότητα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς» ὁ κ. Μαρκέτος νόμισε πὼς τὸ ἱστορικὸ περιεχόμενον τῆς ἀνακοίνωσός του, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ἀναθέσει σὲ μένα καὶ τὸν εὐχαριστῶ.

Ὁ René - Théophile Laënnec (1781 - 1826) εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ σθηθοσκοπίου. Καὶ ὅλος ὁ κόσμος ξέρει νὰ ἐκτιμῆσει τὴ σημασία τοῦ διαγνωστικοῦ αὐτοῦ ἐργαλείου πού σώζει δισεκατομμύρια ζωές. Ἐζησε στὸν ἀμέσως ἐπόμενον αἰῶνα τοῦ Βολταίρου (1694 - 1778), πού εἶχε ἀφήσει νὰ διαφανεῖ ἡ πικρία του γιὰ τὴ «τὰ ἑλληνικὰ παραμελήθηκαν στὴ Γαλλία».

Ὁ κ. Μαρκέτος ὑπενθυμίζει ὅτι στὴ γαλλικὴ πρωτεύουσα, ὅπου διέπρεψε ὁ Laënnec, ἐπικρατοῦσαν, τότε, ἐπαναστατικὲς ἱατρικὲς τάσεις. Πρωτοστάτης ἦταν ὁ συνομήλικος συμπατριώτης του, François Magendie (1783 - 1855), πού διαλαλοῦσε στὸ Παρίσι ὅτι τίποτα σωστὸ δὲν εἶχε γίνει ὡς τότε στὴν Ἱατρικὴ, ὥστε ἔπρεπε ὅπωςδήποτε «νὰ ξαναχτιστεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή». Ἐντούτοις ὁ Laënnec, προτίμησε νὰ καταφύγει στὰ Ἑλληνικὰ γιὰ νὰ σπουδάσει τὸ ἔργο τοῦ Ἴπποκράτη.

Ὁ κ. Μαρκέτος ἀποκαλύπτει ὅτι τὰ κείμενα τοῦ Laënnec, εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴν Ἴπποκρατικὴ. Τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ὡς διδάκτορα τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Παρισιῦ (1804), διάλεξε καὶ ὑποστήριξε δύο διατριβὲς ἄμεσα σχετιζόμενες μὲ τὸ Ἴπποκρατικὸ ἔργο, εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ: Ἡ μία τιτλοφορεῖται «H i p p o c r a t i s a p h o r i s m i», ἐνῶ ἡ ἄλλη πραγματεύεται τὸ θέμα: «P r o p o s i t i o n s s u r l a d o c t r i n e D ' H i p p o c r a t e r e l a t i v e m e n t à l a m é d i c i n e p r a t i q u e».

Ἡ πρώτη διατριβὴ ὑποστηρίζει ὅτι οἱ Ἴπποκρατικὲς πρωτοποριακὲς ἐργασίες δὲν εἶναι ὅλες ἔργα τοῦ ἴδιου τοῦ Ἴπποκράτη, ἀλλὰ καὶ τῶν διαδόχων καὶ μαθητῶν του, μία γνώμη ἄλλοτε ἀμφισβητούμενη πού σήμερα ἔχει γίνει ἀπ' ὅλους

παραδεκτή. Καί ἡ δεύτερη ἐπισημαίνει τὸ γεγονός, ὅτι γιὰ τὸν Ἱπποκράτη ἡ βάση τῆς ἱατρικῆς τέχνης εἶναι ἡ μέθοδος τῆς παρατηρήσεως. Μιὰ φευγαλέα ματιὰ στὴν μιὰ ὁποιαδήποτε σελίδα τῆς περιφνημῆς πραγματείας τοῦ *Laënnec* «*Traité de l'auscultation médiate*» ἀρκεῖ γιὰ νὰ πειστεῖ καὶ ὁ πιὸ ἀμύητος, γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς ἱατρικῆς, πόσο πολὺ τὸ σύγγραμμα αὐτὸ εἶναι ἐπιρρεασμένο ἀπὸ τὶς κλασικὲς Ἱπποκρατικὲς ἀρχές.

Τὰ παραδείγματα, πὸν τεκμηριώνουν μέσα ἀπὸ τὰ κείμενά του τὴν ἑλληνομάθεια καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ ἑλληνολατρεία του, κυριολεκτικὰ, ἀφθονοῦν. Γιὰ τοῦτο ὁ κ. Μαρκέτος περιορίζεται στὴν παράθεση μερικῶν μόνον ἀπ' αὐτά, πὸν εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικά.

α) Ὁ σοφὸς *Laënnec*, προτοῦ περιγράψει τὴν «ἔμμεση ἀκρόαση», μελέτησε — ὅπως ὁ ἴδιος παραδέχεται — τὴν ἄμεση ἀκρόαση καὶ τὰ εὐρήματά της, ὅπως περιγράφονται στὸ Ἱπποκρατικὸ ἔργο «περὶ νόσων». Ἐκεῖ, πληροφορήθηκε ὅτι ὅταν ὑπάρχει ὑγρὸ στοὺς πνεύμονες καὶ ἀκουμπήσει ὁ γιατρὸς τὸ αὐτί του γιὰ ἀρκετὸ χρόνον στὸ θώρακα, τότε, ἀκούει τὸ στῆθος νὰ βράζει σὰν τὸ ξύδι (Ἦν ὕδρος ἐν τῷ πνεύμονι γίνηται . . . καὶ ἦν πολλὸν χρόνον προσέχων τὸ οὖς, ἀκούαζην πρὸς τὰ πλευρά, ὅζει ἔσωθεν οἶον ὄξος).

β) Ἡ ἔμμεση ἀκρόαση γίνεται μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ «στῆθοσκοπίου» (*stéthoscope*), τοῦ πιὸ ἀπαραίτητου «ἐργαλείου» ὄλων τῶν γιατρῶν, πὸν δὲν ὀφείλει μόνον τὴν πατρότητά του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴ ὀνομασία του, στὸν κορυφαῖο κλινικὸ τῆς ἐποχῆς του, τὸν *Laënnec*.

γ) Ἡ ἀιγοφωνία (*Égophonie*), ἀπὸ τὸ αἶξ-αἰγὸς καὶ φωνή, ἕνας εὐστόχος ὄρος, πὸν φανερῶνει τὸ χαρακτηριστικὸ ἦχο πὸν παίρνει ἡ φωνὴ ὅταν ὑπάρχει ὑγρὸ στὸν ὑπεζωκότα καὶ πὸν θυμίζει τὸ βέλασμα τῆς κατσίκας, δημιουργήθηκε καὶ καθιερώθηκε στὴν παγκόσμια βιβλιογραφία ἀπὸ τὸ καθαρὸ μυαλὸ τοῦ *Laënnec*.

δ) Ὁ ἱατρικὸς ὄρος ἀναπνοή «ἀμφορικὴ» (*Amphorique*), ἕνα ἀπὸ τὰ σταθερότερα εὐρήματα τῆς κλινικῆς σημειολογίας τοῦ πνευμοθώρακα, βαπτίστηκε ἔτσι ἐπειδὴ θυμίζει τὸν ἦχο τὸν παραγόμενον ὅταν φυσάει κανεὶς μέσα σ' ἕνα ἀμφορέα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶναι δικὸς του χαρακτηρισμὸς καὶ προσδίδει, ὄχι μόνον παρατηρικότητα καὶ φαντασία, ἀλλὰ καὶ βαθεὶα γνώση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας.

ε) Ὁ κ. Μαρκέτος παρατηρεῖ ὅτι ὁ παγκόσμια καθιερωμένος ὄρος «κίρωση» (*Cirrhose*), ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ λέξις κίρρος — πὸν δείχνει τὸ κιτρινωπὸ (ξανθωπὸ) χρῶμα τοῦ ἀτροφικοῦ ἥπατος — εἶναι κι' αὐτὸς δικὸς του δημιούργημα καὶ ἐπιβεβαιώνει ὅλα ὅσα προαναφέρθηκαν.

Είναι ολοφάνερο ότι ο Laënnec πίστευε, όπως ο μεγάλος συμπατριώτης του François Rabelais του XV, πώς «χωρίς έλληνικά είναι ντροπή να λέγεται κανείς σοφός».

Η Έλληνολατρεία, πού είναι διάχυτη σ' ολόκληρο τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Laënnec πλημμυρίζει καὶ τὶς φιλοσοφικὲς του πεποιθήσεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο. Ἀφότου ἔλαβε τὸν τίτλο τοῦ διδάκτορα, μελετώντας τὸ Ἱπποκρατικὸ ἔργο, ὡς τὸ πρόωρο τέλος του, ἐργάσθηκε ἐξοντωτικά, γιατί εἶχε ὡς ἀρχὴ του τὸν πρῶτο ἀφορισμό: «ὁ βίος βραχύς, ἡ τέχνη μακρὴ...». Ἀλλὰ καὶ γιατί ἦταν διαποτισμένος ἀπὸ τὶς πανάρχαιες ἑλληνικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ἐπίγειο προσωρινότητα καὶ τὸ θάνατο. Καὶ καθὼς ἔνοιωθε τὸ τέλος του νὰ πλησιάζει ἔγραφε: «Τὸ ξέρω πὼς παίζω μὲ τὴ ζωὴ μου, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ πραγματεία, πὸν ἐτοιμάζω, ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀνθρώπινη ζωὴ. Ἔχω χρέος νὰ τὴν ολοκληρώσω ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ τίμημα πὸν θὰ πληρώσω».

Ὁ θάνατος ἦταν γιὰ τὸν Laënnec ἡ τιμὴ πὸν πληρώνει ἡ ὑπερένταση τῆς ζωῆς καὶ ἡ πίστη στὴν ὑπηρεσία τῆς ἀνθρωποσωτηρίας ἰδεολογίας.

Πέθανε στὰ 1826 σὲ ἡλικία 45 χρονῶν. Στις 17 Φεβρουαρίου 1981 πέρασαν διακόσια χρόνια ἀπὸ τὴ γέννησή του στίς 17 Φεβρουαρίου τοῦ 1781.

Ἡ σύντομη αὐτὴ ἀναφορὰ τοῦ κ. Μαρκέτου ἂς ἀποτελέσει εὐλαβικὸ μνημόσυνο γιὰ τὸ μεγάλο πρωτοπόρο πὸν τὸν παρακολουθεῖ ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς ἀνθρωπότητας.

S U M M A R Y

In this communication several examples are cited which prove the extent to which the work of Laënnec was influenced by the ancient Greek civilization. It is pointed out that Laënnec's scientific investigation was firmly based on the application of Hippocratic principles to clinical medicine, and that the discoverer of mediate auscultation, was a brilliant French physician Hellenist.

Ἐν συνεχείᾳ τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Μιχ. Στασινόπουλος** καὶ εἶπεν τὰ ἑξῆς:

Ἡ ὥραία ἀνακοίνωση τοῦ κ. Μαρκέτου, καθὼς μᾶς τὴν παρουσίασε ὁ κ. Λοῦρος, μὲ τὸ γνωστὸ γλαφυρὸ ὕφος του, ἀνακοίνωση ἀφιερωμένη στὸν ἐφευρέτη τοῦ στηθοσκοπίου, μὲ ὀδηγεῖ στὸ νὰ διατυπώσω ἐδῶ μερικὲς σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις.

Ὅταν εἴμαστε παιδιά, ἐκεῖ κάτω στὴν ἐπαρχία, καὶ ἀρρωσταίναμε, καὶ κρουολογούσαμε, ἡ μητέρα μας καλοῦσε τὸ γιατρό, κι ἐκεῖνος μᾶς ξάπλωνε στὸ κρεβάτι κι ἔλεγε :

— Φέρτε μου ἓνα καθαρὸ τσεμπέρι.

Τὸ «τσεμπέρι» ἦταν ἓνα μαντήλι ἀπὸ λεπτότατο ὕφασμα, ποὺ τὸ φοροῦσαν στὸ κεφάλι οἱ γυναῖκες τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη.

Ἄπλωνε λοιπὸν τὸ τσεμπέρι πάνω στὸ κορμί μας, ἀκουμποῦσε τὸ αὐτί του καὶ ἀκροαζόταν, τὸ στήθος μας, τὴν ἀναπνοή μας. Τί ἄκουγε; Δὲν τὸ ξέραμε, οὔτε τὸ φανταζόμαστε, μαθαίναμε μόνο τὸ ἐνδεχόμενο συμπέρασμα :

— Τόσες βεντουῖζες (καμμιά φορὰ καὶ κοφτές), ἓνα σιρόπι, κινίνο (ὑδροχλωρική κινίνη τοῦ κράτους, ὅπως ἦταν τότε).

Ἄργότερα, ὅταν μεγαλώσαμε καὶ πήγαμε στρατιῶτες, ἐὰν κρουολογούσαμε, μᾶς πήγαιναν στὸ ἀναρρωτήριο τοῦ Λόχου — ἓνα ἀναρρωτήριο, ποὺ δὲ θὰ τὸ ζήλευε ἡ κλινικὴ τῆς ὁδοῦ Βησσαρίωνος, μὲ τὶς γαλάζιες αἴθουσες, ποὺ περιγράφει ὁ κ. Λαῦρος στὸ γνωστὸ βιβλίον του μὲ τὸν τίτλο «Χτές».

Ἐκεῖ λοιπὸν ἐρχόταν ὁ γιατρός, συνήθως ἐπιστρατευμένος ἀνθυπίατρος, νὰ μᾶς ἐξετάσει. Αὐτὸς ὅμως τώρα, δὲν ζητοῦσε «τσεμπέρι» γιὰ νὰ ἀκροασθεῖ. Στὸ λαιμὸ του κρεμόταν ἡ διχάλα ἢ ἐλαστικὴ τοῦ στηθοσκοπίου του, ποὺ ἀκουμποῦσε στὴ μπλούζα του, σὰν ἔμβλημα τοῦ ἐπαγγέλματος, ὅπως ἐμεῖς οἱ δικασταὶ φοροῦμε τὴν τήβεννο, καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τὶς ἐλωμίδες του.

Μᾶς ἀκροαζόταν λοιπὸν μὲ τὸ ἐργαλεῖο του. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως μαθαίναμε τι ἄκουγε. Γιατί, πρὶν φύγει, κατέγραφε τοὺς ἤχους ποὺ ἄκουγε στὰ φύλλα νοσηλείας, ποὺ ἐμεῖς σπεύδαμε νὰ διαβάσουμε, εὐθὺς μόλις ἔφευγε.

Ἐγραφε λοιπὸν σ' ἓναν ἀπὸ μᾶς :

— Ἦχος τριβῆς στὴ βάση τοῦ δεξιοῦ ἡμιθωρακίου.

Σὲ ἄλλον :

— Ρόγχοι ξηροὶ στὴν ἀριστερὴ κορυφή, ἢ ἀραιοὶ ὑποτρίζοντες κάπου ἄλλου, ἢ «ρογγάζοντες καὶ συρρίττοντες διάσπαρτοι στοὺς βρόγχους» καὶ ἄλλα, διάφορα.

Μερικοὶ διασκέδαζαν διαβάζοντας ἰδίως αὐτοὺς τοὺς «συρρίττοντες» (ἐννοεῖται: ἤχους), καὶ ἐγώ, φοιτητὴς τότε, καὶ δυστυχῶς ἀπὸ τότε ποιητὴς ἀνήκων μάλιστα στὴ μελαγχολικὴ Σχολὴ τῶν Συμβολιστῶν, ἄφηνα τὴ φαντασία μου νὰ ἀκούει ὀλόκληρη συναυλία ποὺ ὑπῆρχε στὸ θάρακά μας, μὰ ὀλόκληρη μουσικὴ κλίμακα ἤχων ποὺ μόνο οἱ γιατροὶ εἶχαν τὸ προνόμιο, τὴν ἱκανότητα, νὰ τοὺς ἐννοοῦν καὶ νὰ τοὺς ἐρμηνεύουν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ στηθοσκοπίου τῶν.

Ἄργότερα πάλι, εἶχαμε εὐκαιρία νὰ μάθουμε ποῖοι ἦταν οἱ δημιουργοὶ αὐτῶν τῶν ἐφευρέσεων καὶ νὰ τοὺς τιμοῦμε ὅπως αὐτὴ τὴ στιγμὴ τιμοῦμε τὸν ἐφευρέτη τοῦ στηθοσκοπίου Laënnec.

Τελειώνοντας, προσθέτω, ότι ο κ. Μαρκέτος έχει γράψει και μιὰ ἄλλη ὠραία μελέτη ἀφιερωμένη στὸν Claude Bernard, ποὺ τὴν προλογίζουν οἱ συνάδελφοι κύριοι Ν. Λοῦρος καὶ Γ. Μερίκας.

Ἐκεῖ λοιπὸν, ὁ κ. Μαρκέτος παραθέτει ὡς ἔμβλημα μία φράση ποὺ εἶπε ὁ Γαμβέτας, ὅταν πέθανε ὁ Claude Bernard: «Ἐσβυσε μιὰ φλόγα, ποὺ δὲν θ' ἀνάψει πιά ποτέ».

Θέλω λοιπὸν νὰ σημειώσω ὅτι ἡ φράση αὐτὴ ἔχει κάποια δόση ρητορείας, ὅπως συνηθίζουν οἱ πολιτικοί, — ἀλλὰ καὶ δὲν εἶναι σωστή, δὲν ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα. Γιατί, ὅσο ζοῦν οἱ μεγάλοι ἄνδρες, καὶ ἡ δραστηριότης των, ἐλαττώνεται, ἢ «φλόγα τους τρεμοσβήνει, ἀλλὰ ἀνάβει ἔξαφνα μόλις πεθάνουν καὶ τότε δὲν σβήνει ποτέ. Θὰ μπορούσε κανεὶς λοιπὸν ν' ἀντιστρέψει τὴ φράση τοῦ Γαμβέτα καὶ νὰ πῆ: «Ὅταν πεθαίνει ἕνας μέγας, ἀνάβει μιὰ φλόγα, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ σβήσει ποτέ» — ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἔχει νικήσει τὸ χρόνο.

Ἀκολούθως τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Γ. Μερίκας** εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Ἡ ἐνδιαφέρουσα ἀνακοίνωσις τοῦ καθηγητοῦ κ. Μαρκέτου, τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσίασε μὲ τὴν καθιερωμένην λογοτεχνικὴν του χάριν ὁ συνάδελφος κ. Λοῦρος, ἀφορᾷ εἰς μίαν κυριολεκτικῶς παγκοσμίαν Ἱατρικὴν φυσιογνωμίαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τὸν Παθολόγον - Κλινικὸν ἱατρὸν R. T. Laënnec.

Ὡς συμπέρασμα τῆς ἀνακοινώσεως καὶ λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς στάθμης του εἰς τὸν ἀφορᾷ, τοῦ Laënnec, προκύπτει σαφῶς, παρ' ὅτι δὲν ἔγινε — ὀρθῶς — διεξοδικὴ ἀναφορὰ εἰς τὸ πολυσχιδὲς πρωτοποριακὸν ἔργον τοῦ Laënnec, ὅτι ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ ὑπῆρξεν ἀστείρευτος πηγὴ διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς νεωτέρας Κλινικῆς Ἱατρικῆς, ἣτις ἐξεκίνησε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀναγεννήσεως μὲ πρωτοργὸν τὸν Laënnec.

Προσεχῶς, καθ' ἃ μοῦ ἐγνώρισεν ὁ κ. Μαρκέτος, πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ ἀνακοίνωσις του μὲ λεπτομερῆ διαπραγματεύσειν τοῦ καθόλου ἔργου τοῦ Laënnec. Τότε θὰ εἶναι ἡ στιγμή νὰ σχολιάσῃ τις ἀναλυτικῶς τὴν σχέσιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν συμβολὴν τοῦ Laënnec.

Τέλος τὴν συζήτησιν ἔκλεισεν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Παν. Κανελλόπουλος** εἰπὼν τὰ ἑξῆς:

Κύριε Πρόεδρε, κύριοι συνάδελφοι, κυρίες καὶ κύριοι,

Ἐπιτρέψτε μου νὰ ἐκφράσω καὶ ἐγὼ τὴ χαρὰ μου γιὰ τὸ γεγονός, ὅτι — ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος

καθηγητής Κούζης είχε καταληφθεὶ ἀπὸ τὸ ὄριο τῆς ἡλικίας καὶ ἔπαυσε νὰ διδάσκει — ξαναζωντανεύει πάλι ἡ ἔδρα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς μετὰ τὴν ἐκλογή τοῦ κ. Σπύρου Μαρκέτου, καὶ ὅτι σὲ ἄλλα πανεπιστήμια ὄχι μόνο ἰδρῦθησαν ἀλλὰ καὶ ἐπληρώθησαν ἔδρες τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς.

Ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Νικόλαος Λοῦρος παρουσίασε σήμερον τὴν πράγματι ἐξαίρετη μελέτη τοῦ κ. Μαρκέτου «Ἡ ἑλληνομάθεια καὶ ἡ ἑλληνολατρεία τοῦ René Laënnec». Ἀνέβηκα στὸ βῆμα γιὰ νὰ κάνω μερικὲς ἱστορικὲς παρατηρήσεις ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἑλληνομάθειας τοῦ μεγάλου Γάλλου ἱατροῦ. Ὁ René Laënnec ἀνήκει σὲ μιὰ γενεὰ Γάλλων, ποὺ ἀνανέωσαν τὴν ἄμεση ἐπαφή τους μετὰ τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ πνεῦμα. Κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα, οἱ Γάλλοι λόγιοι εἶχαν διακριθεὶ γιὰ τὴν ἑλληνομάθειά τους. Ὁ Guillaume Budé ὑπέγραφε συχνὰ τὸ ὄνομά του ὄχι μόνο μετὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἑλληνικὴ κατάληξη τοῦ ὀνόματός του: Βουδαῖος. Ἐνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα πνεύματα τοῦ αἰῶνα ἐκείνου, ὁ François Rabelais κατεῖχε τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ τὴν εἶχαν διδάξει ἄλλωστε σὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνα ἐκείνου, στὴ Σορβόνη καὶ ἄλλοι, Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς, καὶ ἐδίδαξε καὶ ὁ ἴδιος — γιὰτὶ ἦταν καὶ γιαιτρός — Ἱπποκράτη καὶ Γαληνὸν στὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μονπελλιέ. Ὁ πρίγκηψας τῶν Γάλλων ποιητῶν στὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα, ὁ Ronsard, εἶχε ἓνα δάσκαλον στὰ Ἑλληνικά — δὲν θυμᾶμαι αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸ ὄνομά του —, ποὺ τοῦ ἀπάγγειλε μιὰ μέρα δλόκληρον τὸν «Προμηθεὺς Δεσμώτης» τοῦ Αἰσχύλου ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος στὰ ἑλληνικά, χωρὶς καμμιά διακοπή. Ὁ ἴδιος ὁ Ronsard, ὡς νεαρὸς σπουδαστής, μετέφρασε στὴ γαλλικὴ γλῶσσα τὴν κωμωδίαν τοῦ Ἀριστοφάνους «Πλοῦτος», ἡ ὁποία καὶ παίχθηκε στὸ κολλέγιον ὅπου φοιτοῦσε, στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Στὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα, τὸν μεγάλον κλασσικὸν αἰῶνα τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, εἶχε ὑποχωρήσει σὲ μεγάλο βαθμὸν ἡ μελέτη τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐξοχώτερα πνεύματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' εἶχαν πάψει νὰ γνωρίζουν Ἑλληνικά καὶ νὰ ἔχουν ἄμεση ἐπαφή μετὰ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸ πνεῦμα. Μόνον ἑκατὸ περίπου χρόνια ἀργότερον ἄρχισαν οἱ Γάλλοι καὶ πάλιν νὰ καλλιεργοῦν ἔντονα τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά γράμματα. Ὁ René Laënnec ἀνήκει στὴ γενεὰ ποὺ στράφηκε καὶ πάλιν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸ πνεῦμα. Τίτλος του ἰδιαίτερος καὶ μεγάλος εἶναι ὅτι ἐθεμελίωσε τὴν νέα Ἱατρικὴν στὸ πνεῦμα τοῦ Ἱπποκράτους.